

Profesionalitate și creativitate sau Ce mai faci, autorule?

Grea jumătate (sau sfârșit) de secol pentru autorii dramaticei! Nu pentru că unui Ibsen sau unui Caragiale le-ar fi fost foarte ușor, la sfârșitul celuiilalt, dar pe vremea aceea — chiar dacă rigide comitete de lectură mai puneau bete în roate velocipedului dramaturgie — nu exista regizorul (decît sub forma unui *capocomico* gata să indice intrările și ieșirile concrete din scenă), nu exista cinematograful, nu exista, mai ales, antiteatrul. Astăzi, în multe „case” teatrale dintre cele mai fine, autorul e privit și tolerat așa cum e privit și tolerat un bunic într-o familie tină, înainte de a fi dus la azilul de bătrîni, departe de lume. Apropo de lume, aceasta pare a fi condiția autorului pretinzîndu-se, pe globul întreg. Și, prin reflex, mai mult sau mai puțin, și la noi.

Lucrurile sînt cunoscute: de la Appia și Craig înceoace, treptat, pînă la Ciulei și Pintilie, figura-principe în teatru, pe coridoare, în foaiere, ca și pe scenă, a devenit domnul regizor. (O, scriînd „domnul regizor”, mi-am și binemeritat, de la fanaticii primatului acestuia, stigmatul de retrograd și dogmatic!) Pe de altă parte, istoricii s-au rostit de mult, demonstrînd cum în perioadele de criză, de eclipsă a literaturii și poeziei dramatice, triumfă *spectacolul*, adică mijloacele și tehnicile *profesionistului* teatral, care nu mai e prin excelență actorul, ci regizorul! Acesta din urmă, conducînd, dirijînd, modelînd, dominînd o cohortă de colaboratori, e, deocamdată, arbitru situației. Pe bună dreptate, de altfel, ținîndu-se seamă de cele mai multe dintre textele ce i se oferă. Ia dați-i să pună în scenă o dramă sau o comedie de efectivă valoare literar-estică: pe loc se constată cine e artist, și cine nu, sau măcar corect, „profesionist”; cei fără vlagă fug iute și de grabă sau ratează lectura (filologico-) scenică.

Dar dacă ar fi să scormonim adevărul pînă în adîncuri, am constata că, de la Appia la Ciulei și de la Craig la Pintilie, chiar dacă teoretic s-a respins necesitatea și utilitatea literaturii dramatice, *practic*, toți au apelat la cîte un text, fie că l-au făcut ei înșiși (mediocru scenariu, ca Gordon Craig), fie că l-au refăcut/prefăcut ei înșiși (ca Lucian Pintilie). De un text — i se spune, recunosc, cam urît, fiindcă text este și o conferință, și un discurs electoral, și o comunicare sau o

„prelucrare” sindicală — spectacolul teatral a avut totdeauna nevoie, indiferent de cantitatea paginilor: de la una singură, conținînd „scaletta” scenelor, succesiunea aparițiilor, pînă la o sută, cu dialoguri și „indicații de autor”. Pînă și în cazul *happening-urilor*, este nevoie de un scenariu, de o „temă”, ca propunere pentru o acțiune improvizată, născocită pe loc și ad hoc. Pînă și în cazul „antiteatrului”: ceea ce, în numele eteronomiei, adică al implicațiilor extra-artistice, este strecurat în reprezentația teatrală, se coagulează instantaneu ca text, ca „scritură” dramaturgică, fie ea spontană, intuitivă, rudimentară etc. Orice ar face, oricum s-ar întoarce, spectacolul scenic nu scapă de pagina scrisă. Mai țineți minte ilustra trupă nord-americană de improvizatii, care s-a adunat într-o „tabără de creație”, dacă nu mă-nșel, pe coasta Dalmației, pentru a da naștere, colectiv, unui „scenariu”, unei „piese”? Muntele acesta de bune intenții n-a fătat nici măcar un șoricel dramaturgic! Lesne de înțeles, fiindcă dacă nu ești matrice secundă, dacă nu ești mamă adevărată, nu poți da la lumină ființe vii, așa cum ființă vie se cuvine să fie și este o operă dramatică.

Din păcate sau din fericire, teatrul nu s-a putut făuri niciodată în absența unei pagini scrise (una sau o sută, nu cantitatea conținută). Și-atunci, de ce să acceptăm smîngălele unor diletanți întru ale literaturii (rareori, de geniu) și să nu pretindem lucrarea celor pricepuți în materie, adică scriitorilor, autorilor dramaticei?

Ajunși la acest punct, se poate deschide o altă discuție. Printre componentele dialectice ale „triumfului” modern al regiei, se ascunde una cu totul fertilă, deși deloc nouă, sesizată încă la momentul lui Hegel, dacă nu la acela al lui Herder, și anume: autorul, poetul, scriitorul dramatic nu produce pentru serdar și nici chiar pentru edituri, ci cu prioritate (curaj! — în exclusivitate) pentru scenă, pentru reprezentația teatrală. O astfel de destinație, o astfel de finalitate, presupun din partea dramaturgului o firească și utilă familiarizare cu locul Thalic. un anumit grad de *profesionalitate*, legată funcțional de nevoile, caracteristicile, tendințele, esteticile spectacolului dramatic, ca spațiu psihologic, social, moral, cultural. Adică,

nu mai poate fi vorba de opere dramatice orientate doar spre publicarea în reviste sau cărți, spre declamarea în cenacluri, și cu atât mai puțin spre „scrtare”, ci trebuie să fie vorba de o literatură dramatică menită a fi pusă în scenă, a cărei viață adevărată e de trăit în spectacol, pe scenă, în contact direct cu publicul. (A, dacă cineva mai vrea să scrie pentru scrtar-posteritate, n-are decît, are toată libertatea s-o facă. Mai mult: sînt autori — vezi un Büchner, de exemplu — care-și devansează epoca și care vor fi înțeleși și gustați abia mai tîrziu, peste un secol, bunăoară. Dar aceștia, să recunoaștem, reprezintă excepții, procentajul lor este foarte scăzut.)

Ce înseamnă, deci, profesionalitatea autorului, dacă nu cunoașterea — pe lingă aceea a vieții, a lumii exprimate în propriul text — a condiției contemporane a teatrului, ca „echipă”, ca „industrie”, ca aparat scenotehnic, ca libertate și, totodată, constrîngere expresivă. (Prin analogie, cunoașterea condiției și a mijloacelor specifice teatrului radiofonic și TV.)

Și teza reciprocă e la fel de valabilă. O componentă dialectică a „supremației” regizorilor este fără îndoială și un mare text, aspirație la înalta poezie dramatică. Depășind, cu timpul, praguri de profesionalizare, de meșteșug, de meserie bine deprinsă, regizorii cu oarecare experiență și de oarecare

anvergură — e imposibil să fie altfel — tind spre literatura de calitate, spre poezia de fior autentic. Spre rodul cel mai bogat al fanteziei, al creativității.

„Gileevă”, așadar, e aparentă. Tainic, dar și pe față, autorul și regizorul vor, de fapt, același lucru, tînjesc de același dor al poeziei, al dramaturgiei de nobilă vibrație. Cîtă vreme i se propun foi de maculatură sub nivelul, minim, al „meșteșugului” solid și onest, regizorul are dreptul și dreptatea — dacă e artist — să preia pe cont propriu, spectacologic, lupta pentru o primenită calitate estetică. Dar în clipa cînd sub ochi îi cade o parțitură recalmate de artă, parcă-l vîl, pe regizor, cum ridică mîna și se înscrie la cuvînt (și la faptă, artistică): lăsați poezia să vină la mine! Poezia autorilor români contemporani, fiindcă numai ea stă la temelia oricărei înnoiri, a oricărui progres, ea constituie singurul document edificat și stimulator în care țara și națiunea se pot regăsi, se pot recunoaște.

Ce mai faci, autorule? Îmi fac profesiunea, încercînd să fiu creator, să fiu poet — ar fi un răspuns plauzibil. Profesiunea se învață, arta, nu: puterea de creație există sau nu există. Dacă există, apare poezia, arta, mult așteptată, la aziruit: „Marea și cu rîurile, / Lumea cu pustiurile, / Luna și cu soarele, / Codrul cu izvoarele”. Pe scena, infinită și ea, cosmică, reclădită de regizorii și de actorii poeți, adică artiști.

Anul internațional al copilului

„Teatrul și cei mai tineri spectatori”

Pe această temă, cu prilejul Zilei mondiale a teatrului, la A.T.M. a avut loc o dezbatere interesantă, organizată de Centrul român al Institutului internațional de teatru, în colaborare cu Centrul român al Asociației internaționale a teatrelor pentru copii și tineret și cu Centrul român al UNIMA. Prilejul a fost bine venit pentru a se trece în revistă cîteva dintre problemele esențiale ale teatrului — dramatic și de păpuși — care se adresează celor mai tineri spectatori. Alecu Popovici, dramaturg, director al Teatrului „Ion Creangă”, Ion

Lucian, președinte al Centrului român al ASSITEJ, Brîndușa Silvestru, care a împărtășit din experiența ei de animație artistică în grădinițele de copii, în școli și în cămine culturale, Vasile Văcaru, membru în conducerea Consiliului național al Organizației pionierilor și șoimilor patriei, Dina Coccoa, vicepreședintă a A.T.M., scriitorul Al. Mîtru, Mariana Ioan de la Radiodifuziunea Română și Victor Bibicioiu, instructor în C.C.E.S., au subliniat necesitatea ridicării activității artistice destinate copiilor la nivelul exigențelor epocii noastre. În cen-

trul dezbaterilor s-a situat calitatea literară a textelor pentru scenă, combătîndu-se diletantismul și avalaușa de dramatizări lipsite de har. Al. Popovici a semnalat stimularea abuzivă a participării copiilor la reprezentație, pînă la dizolvarea structurii acesteia, pînă la distrugerea coeziunii literare a textului.

Participanții la discuții au insistat asupra necesității, pentru creatori, de a cunoaște psihologia copiilor de azi, viața lor de fiecare zi, în primii pași ai integrării în colectivitate.

Au fost enunțate o seamă de propuneri privind stimularea creației, profesionalizarea artiștilor-păpușari și perfecționarea celor care joacă în teatrele dramatice pentru copii, colaborarea dintre diferitele foruri și organizații preocupate de formarea cetățenilor de mîine ai patriei socialiste, cercetarea științifică în domeniul psihologiei, al pedagogiei și al esteticii.

Margareta Bărbuță